

แผนการพัฒนาระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 10

1. สถานการณ์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดภายในเขต 10

1.1 ชนิดสัตว์น้ำที่มีการเพาะเลี้ยงในเชิงเศรษฐกิจ

ชนิด	พื้นที่การเลี้ยง (ไร่)				อัตราการเปลี่ยนแปลง
	2556	2557	2558	2559	
1. ปลานิล	120,539.48	87,111.36	79,677.61	75,274.07	-37.55
2. ปลาสลิด	105,832.69	52,696.34	28,751.21	25,829.72	-75.59
3. กุ้งก้ามกราม	60,517.89	54,624.56	54,823.76	54,746.81	-9.54
4. ปลาตูก	11,922.15	4,479.09	4,964.85	4,755.23	-60.11
5. ปลาดุก	9,381.05	5,493.99	5,620.04	5,452.74	-41.87

ชนิด	จำนวนเกษตรกร (ราย)				อัตราการเปลี่ยนแปลง
	2556	2557	2558	2559	
1. ปลานิล	23,150.00	23,236.00	21,475.28	12,830.00	-44.58
2. ปลาสลิด	3,852.00	3,857.00	1,613.21	1,269.00	-67.06
3. กุ้งก้ามกราม	3,541.00	3,526.00	2,776.00	2,772.00	-21.72
4. ปลาตูก	6,299.00	6,249.00	3,387.27	2,075.00	-67.06
5. ปลาดุก	2,936.00	2,942.00	2,296.40	1,860.00	-36.65

ชนิด	ผลผลิตรวม (ตัน)				อัตราการเปลี่ยนแปลง
	2556	2557	2558	2559	
1. ปลานิล	49,225.74	42,475.72	39,903.15	35,735.70	-27.40
2. ปลาสลิด	21,608.92	18,570.40	11,571.34	7,385.09	-65.82
3. กุ้งก้ามกราม	13,673.36	13,209.03	13,225.53	11,620.74	-15.01
4. ปลาตูก	7,930.33	6,780.44	8,560.67	7,737.23	-2.43
5. ปลาดุก	1,562.63	1,371.29	2,972.20	1,376.27	-11.93

ชนิด	ราคาเฉลี่ย (บาท)				อัตราการเปลี่ยนแปลง
	2556	2557	2558	2559	
1. ปลานิล	45.59	46.51	45.16	45.69	0.22
2. ปลาสลิด	61.21	61.40	64.01	63.71	4.08
3. กุ้งก้ามกราม	241.63	249.26	247.50	232.64	-3.72
4. ปลาตูก	43.49	44.86	45.00	44.24	1.72
5. ปลาดุก	32.37	34.68	36.16	37.32	15.31

1.2 ประชากรในเขตและการบริโภคสัตว์น้ำจืด

จังหวัด	จำนวนประชากรทั้งหมด (คน)	ผลผลิตสัตว์น้ำจืดรวม (กก.)	ปริมาณการบริโภค สัตว์น้ำจืด (กก./คน/ปี)
กรุงเทพฯ ฯ	5,676,648	5,604,240.00	0.99
สมุทรปราการ	1,326,608	14,880,000.00	11.22
นครปฐม	917,053	18,296,160.00	19.95
กาญจนบุรี	893,151	5,314,100.00	5.95
ราชบุรี	873,518	7,209,080.00	8.25
สมุทรสาคร	577,964	4,427,400.00	7.66
ประจวบคีรีขันธ์	548,815	2,387,870.00	4.35
เพชรบุรี	484,294	1,361,960.00	2.81
สมุทรสงคราม	193,791	4,427,400.00	22.85

หมายเหตุ : จำนวนประชากรทั้งหมด สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/> เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2562

1.3 –

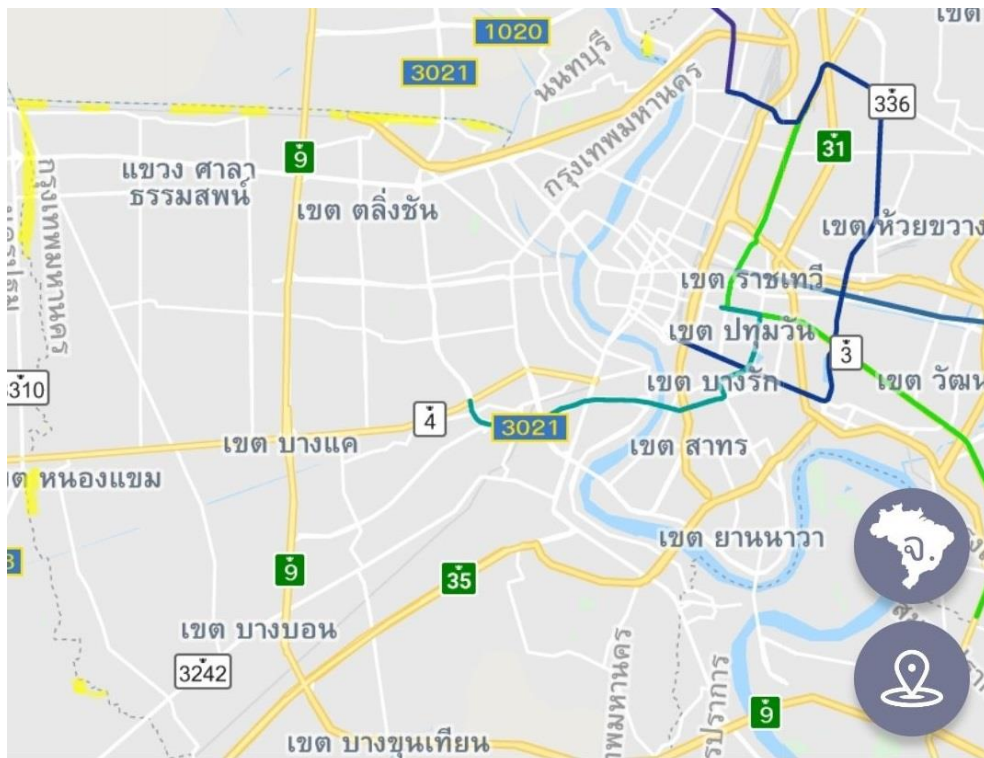
1.4 –

1.5 ความเหมาะสมของพื้นที่

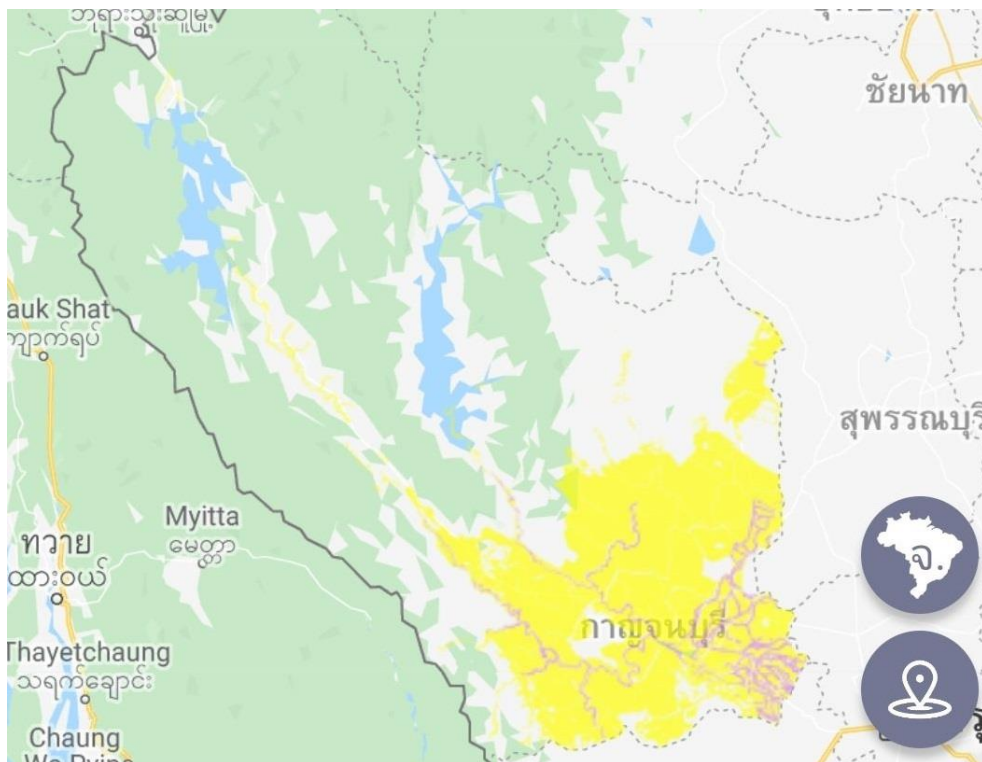
เขตพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดภายในเขต 10			
จังหวัด	เขตเหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด		
	เหมาะสมสูง (ไร่)	เหมาะสมปานกลาง (ไร่)	รวม (ไร่)
กาญจนบุรี	2,394,457	212,333	2,606,790
นครปฐม	112,268	728,642	840,910
ประจวบคีรีขันธ์	116,176	1,013,671	1,129,847
กรุงเทพฯ ฯ	99	5,346	5,445
เพชรบุรี	83,442	499,033	582,475
ราชบุรี	408,698	737,753	1,146,451
สมุทรปราการ	27	332,742	332,769
สมุทรสาคร	346	311,823	312,169
สมุทรสงคราม	70,750	68,344	139,094
รวม	3,186,263	3,909,687	7,095,950

ข้อมูลจาก http://www.ldd.go.th/www/lek_web/web.jsp?id=18018

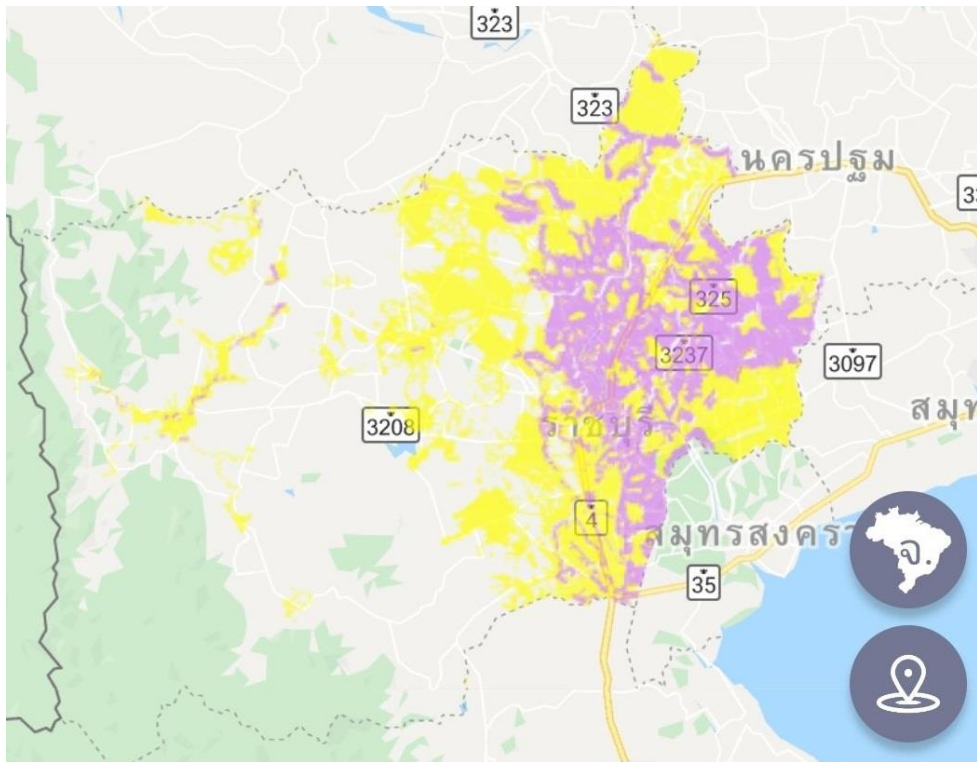
กรุงเทพมหานคร

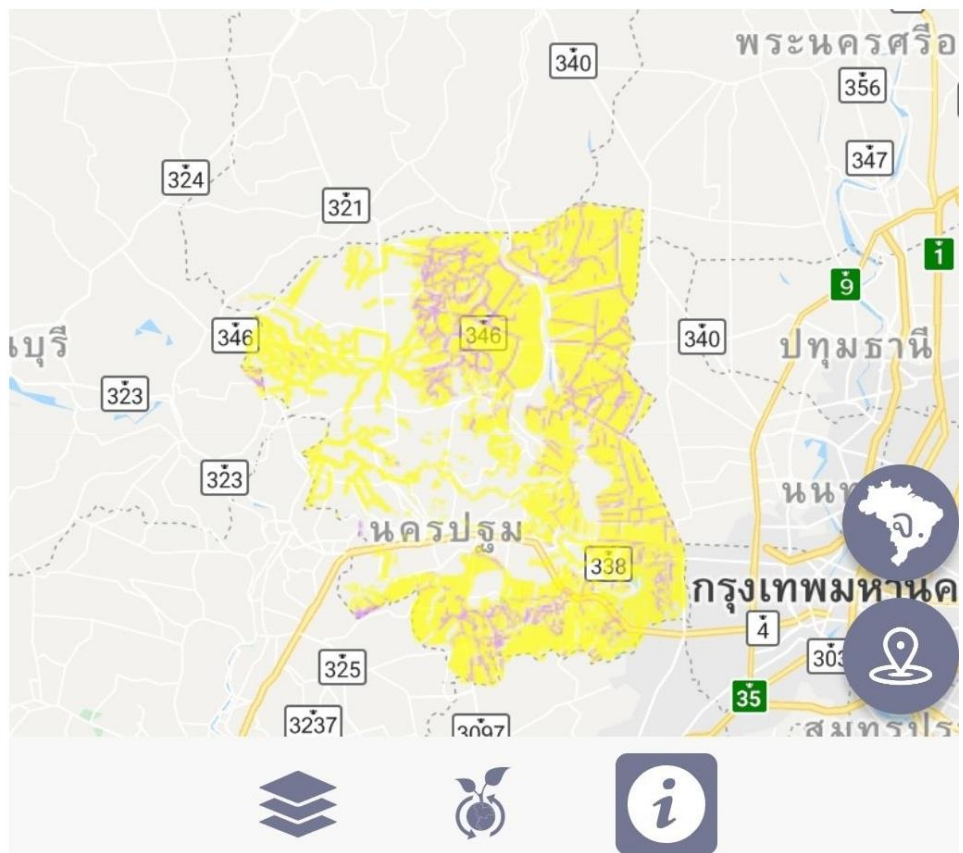
จังหวัดกาญจนบุรี

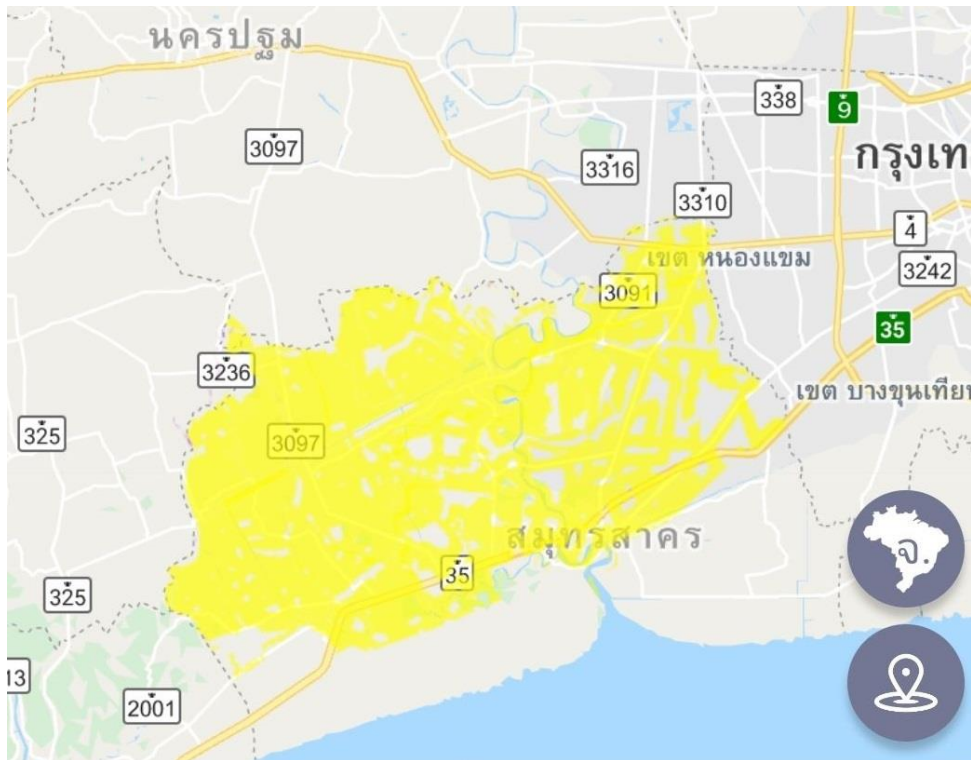
จังหวัดราชบุรี

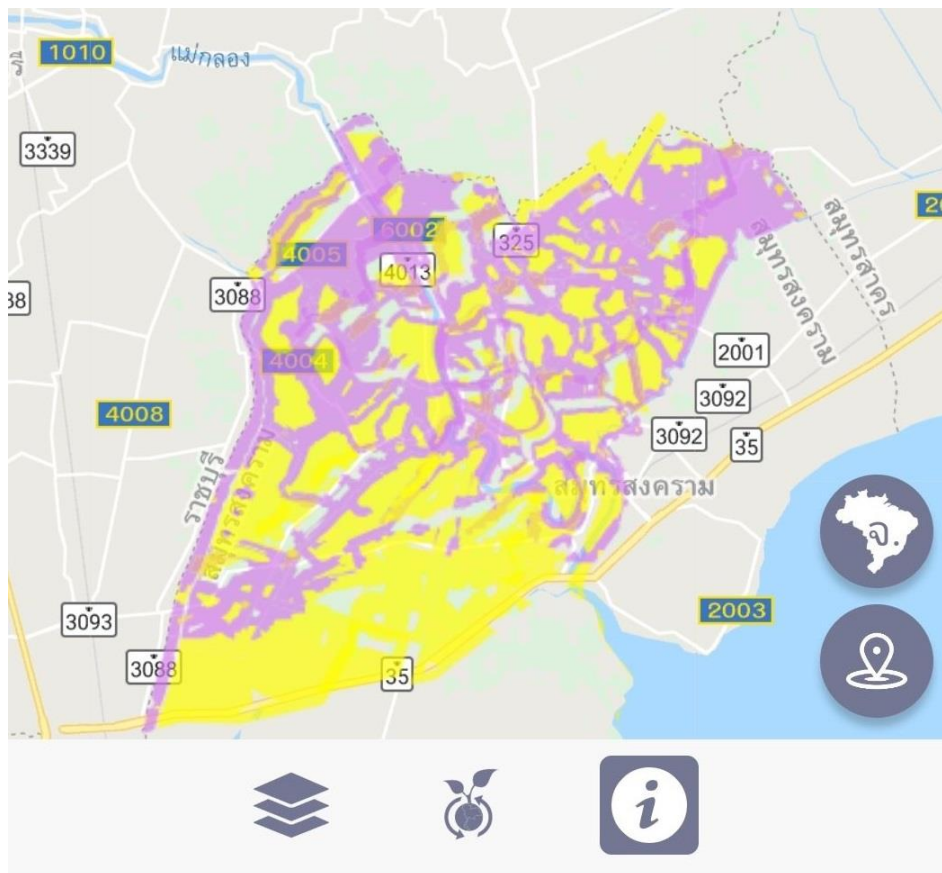
จังหวัดนครปฐม

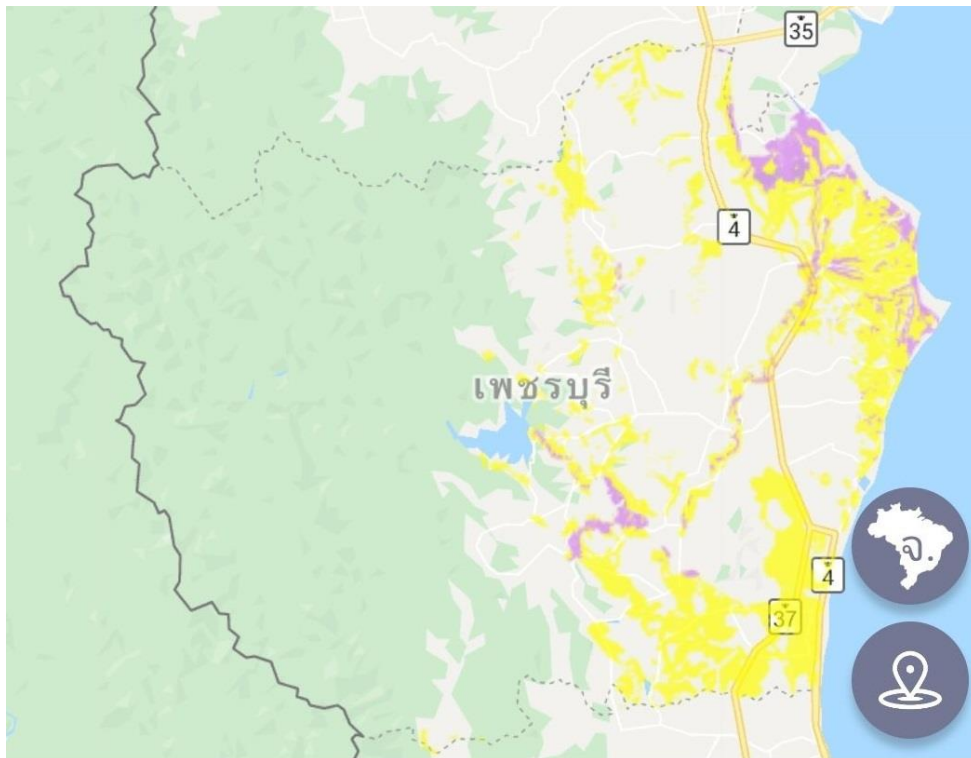
จังหวัดสมุทรสาคร

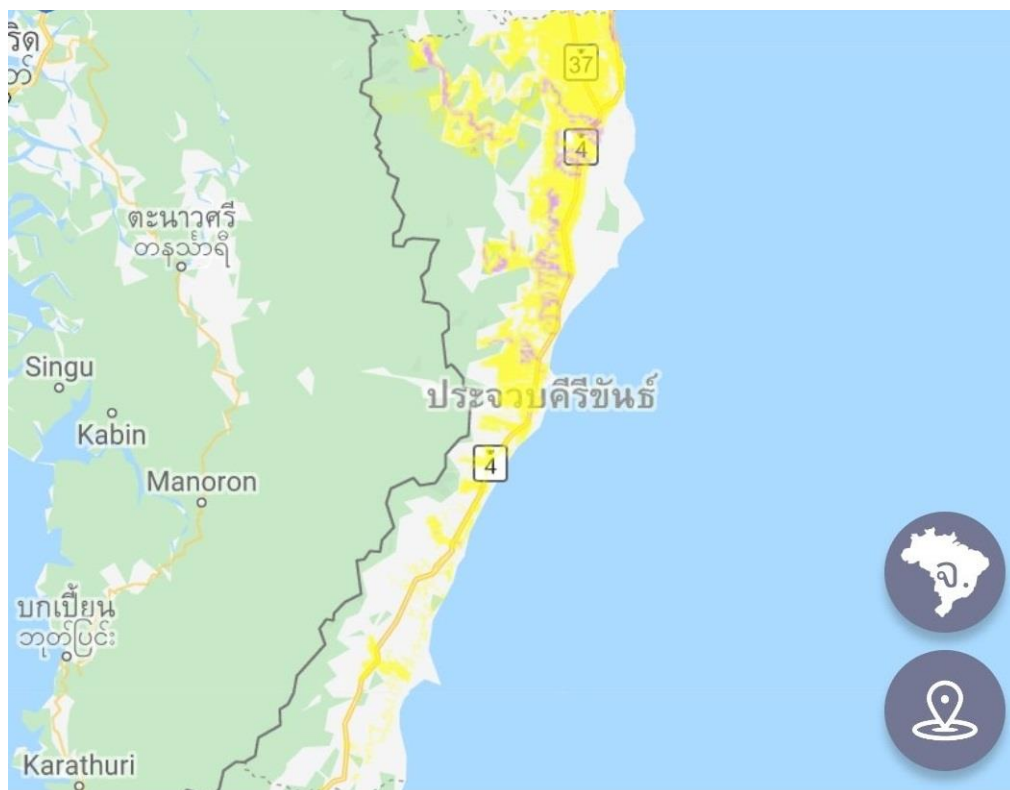
จังหวัดสมุทรสงคราม

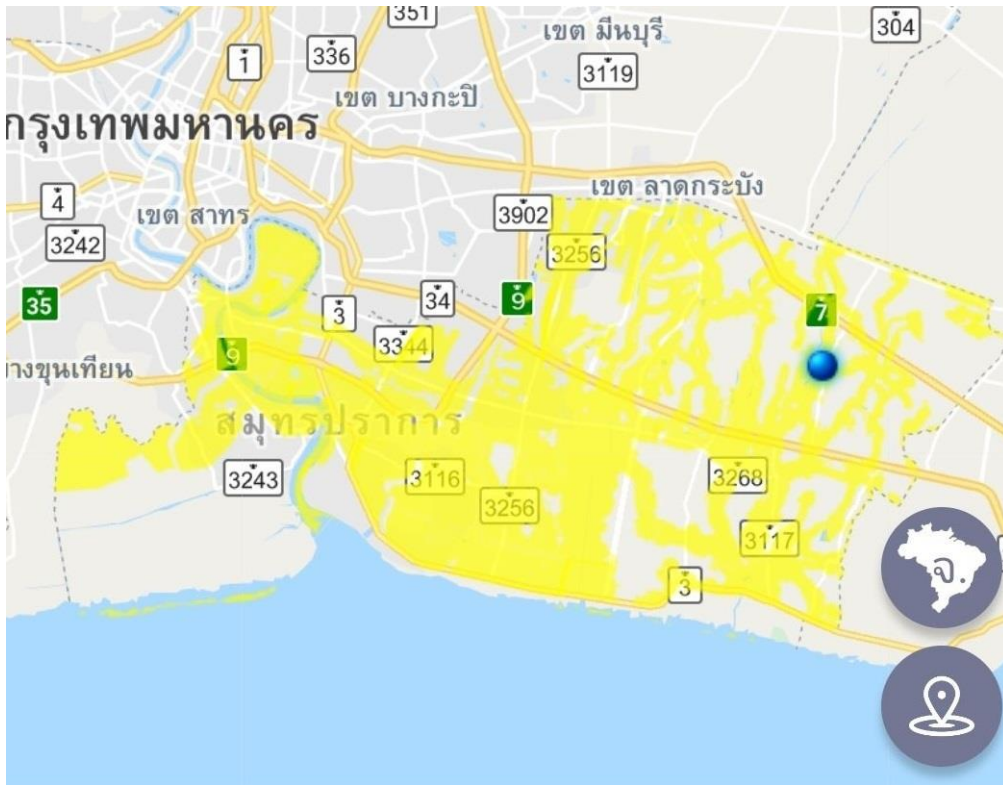
จังหวัดเพชรบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สมุทรปราการ

เขตเหมาะสมเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

- เหมาะสมสูงที่สุด
- เหมาะสมสูง
- เหมาะสมปานกลาง

* กรมประมง

3. SWOT Analysis ปลาสด

จุดแข็ง (Strengths)

- กรมประมงมีหน่วยงานครอบคลุมทั่วประเทศทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- กรมประมงมีบุคลากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจำนวนมากและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาค่อนข้างดี
- กรมประมงมีวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่สำหรับทำงานวิจัยในศูนย์ต่างๆ
- กรมประมงมีหน้าที่ตรวจสอบรับรองมาตรฐานปลาน้ำจืด (GAP, อินทรีย์) รวมทั้งมีหน่วยงานที่ตรวจสอบคุณภาพสินค้าประมงเพื่อส่งออก
- กรมประมงสามารถสร้างเครือข่ายร่วมกับเกษตรกรผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล
- กรมประมงมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับเกษตรกรได้สะดวก รวดเร็วขึ้น

จุดอ่อน (Weaknesses)

- กรมประมงยังขาดแคลนงานวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามร่วมกับสัตว์น้ำชนิดอื่น
- บุคลากรมีไม่เพียงพอรองรับภารกิจที่และพื้นที่ปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการปรับโครงสร้างของกรมประมง
- ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภายในกรมประมง และนอกกรมประมง
- บุคลากรบางส่วน ยังขาดความรู้ความสามารถในการทำงานวิจัย
- กรมประมงยังไม่สามารถให้บริการเกษตรกรแบบเบ็ดเสร็จในจุดเดียวในระดับพื้นที่
- กระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติยังไม่เป็นระบบ

โอกาส (Opportunities)

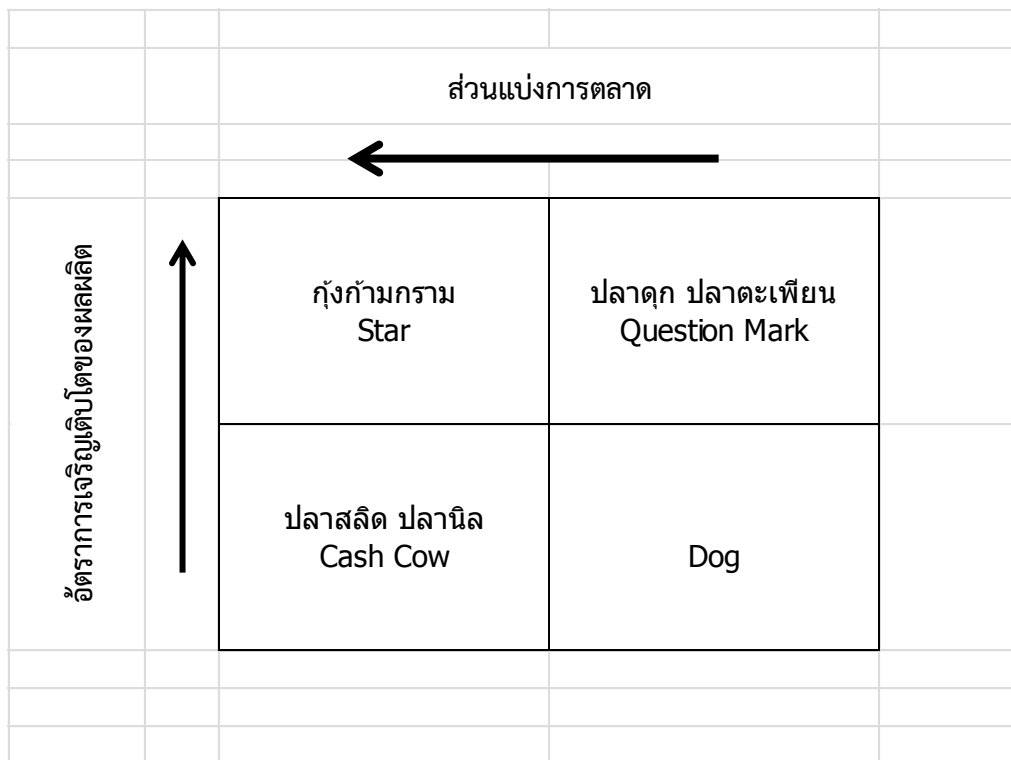
- เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่เขตนี้อ่อนแอกว่าหน้า ทำให้มีผลผลิตค่อนข้างสูง เช่น การเลี้ยงปลาสดในจังหวัดสมุทรสาคร ผลผลิตเฉลี่ย 1.5 ตันต่อไร่ การเลี้ยงปลานิลที่จังหวัดสมุทรปราการ ผลผลิตเฉลี่ย 0.8 – 1.0 ตันต่อไร่
- ปลาเศรษฐกิจในพื้นที่นี้ สามารถแปรรูปเก็บถนอมรักษาไว้ได้นานและมีราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น ปลาสด
- พื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยหลายชนิด เช่น ปลานิล ปลาสด กุ้งก้ามกราม จึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่
- มีแหล่งน้ำใหญ่หลายแห่งในพื้นที่ เช่น เขื่อนวชิราลงกรณ เขื่อนศรีนครินทร์ เขื่อนแม่กลอง จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนแก่งกระจาน จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้มีปริมาณน้ำเพียงพอตลอดปี เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สามารถขยายพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่นี้ได้

ภัยคุกคาม(Threats)

- สภาพแวดล้อมโดยเฉพาะแหล่งน้ำเริ่มเสื่อมโทรมลง จนไม่เหมาะกับการเลี้ยงปลาเนื่องจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชน ทำให้ปล่อยของเสียลงแหล่งน้ำมากขึ้น
- ราคาปัจจัยการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะค่าอาหารปลา ทำให้มีแนวโน้มต้นทุนการเลี้ยงสูงขึ้น

- แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากรายได้ไม่แน่นอนและมีรายได้จากการขายปลาเพียงปีละ 1-2 ครั้ง ต่างจากการรับจ้างทำงานบริษัทเอกชน ซึ่งมีรายได้ประจำทุกเดือน ทำให้คนหนุ่มสาวหันไปประกอบอาชีพอื่น เหลือแต่คนสูงอายุ
- เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ทำให้ขาดอำนาจต่อรองในการขายผลผลิตและจัดซื้อปัจจัยการผลิต
- เกษตรกรส่วนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าจากกลุ่มนายทุนทั้งหมด หรือบางส่วน ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเลี้ยงได้นานแค่ไหน
- ไม่สามารถควบคุมราคาปลาได้เนื่องจากเป็นเรื่องกลไกการตลาด (Demand – Supply)
- เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์น้ำส่วนมากไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมโครงการรับรองมาตรฐานสินค้าประมงจึงทำให้ฟาร์มเลี้ยงปลาส่วนใหญ่ไม่มีใบรับรอง GAP
- ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่มีมาตรฐาน GMP ตลอดจนไม่มีการตรวจสอบมาตรฐานสุขลักษณะสถานแปรรูป

BCG Matrix

ส่วนแบ่งตลาด			การเติบโต		
1	ปลาสลิด	77.74	1	ปลาดุก	-2.43
2	กึ่งก้ำมกรม	55.60	2	ปลาตะเพียน	-11.93
3	ปลานิล	17.80	3	กึ่งก้ำมกรม	-15.01
4	ปลาดุก	7.56	4	ปลานิล	-27.40
5	ปลาตะเพียน	7.13	5	ปลาสลิด	-65.82

4. การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด

4.1 กลยุทธ์ในเชิงรุก (Star)

กึ่งก้ำมกราม

พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเขต 10 (กาญจนบุรี) เป็นแหล่งเลี้ยงกึ่งก้ำมกรามที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดราชบุรี และจังหวัดนครปฐม ในปี 2559 ผลผลิตกึ่งก้ำมกรามในพื้นที่ ศพจ. เขต 10 มีจำนวน 11,620.74 ตัน คิดเป็นร้อยละ 55.60 ของผลผลิตกึ่งก้ำมกรามทั้งประเทศ แต่ลดลงร้อยละ 15.01 เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตกึ่งก้ำมกรามในพื้นที่ ศพจ. เขต 10 ในปี พ.ศ. 2556 (ข้อมูลจาก กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง กรมประมง)

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมให้เกษตรกรขยายพื้นที่เลี้ยงเพิ่มขึ้น และหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงพาณิชย์ ต้องจัดหาตลาดเพิ่มทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรปรับการเลี้ยงให้เข้าสู่มาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) เพื่อให้สามารถส่งสินค้าออกไปยังตลาดต่างประเทศได้
3. ศึกษาวิจัยเทคโนโลยีการเลี้ยงกึ่งก้ำมกรามร่วมกับสัตว์น้ำชนิดอื่น เช่น ปลานิล กุ้งขาว ปลาอังก เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้นและมีต้นทุนที่ลดต่ำลง เพื่อลดความเสี่ยงเรื่องความผันผวนของราคา กึ่งก้ำมกรามเมื่อเลี้ยงเชิงเดี่ยว
4. ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองเมื่อขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลาง และมีอำนาจต่อรองเมื่อซื้อปัจจัยการผลิต เพราะเป็นการรวมกันซื้อครั้งละมาก ๆ ทำให้ได้ปัจจัยการผลิตในราคาที่ต่ำลง

4.2 กลยุทธ์การปรับตัว (Cash Cow)

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มี 2 ชนิด คือ ปลาสลิด และปลานิล

1. ปลาสลิด

พื้นที่ในเขตรับผิดชอบของ ศพจ. เขต 10 มีการเลี้ยงปลาสลิดค่อนข้างมาก ในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2559 ผลผลิตปลาสลิดในพื้นที่ ศพจ.เขต 10 รวมกันประมาณ 7,385.09 ตัน คิดเป็นร้อยละ 77.74 ของผลผลิตปลาสลิดทั้งประเทศ แต่ลดลงร้อยละ 65.82 เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตปลาสลิดในพื้นที่ ศพจ. เขต 10 ในปี พ.ศ. 2556 (ข้อมูลจาก กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง กรมประมง)

กลยุทธ์

1. เนื่องจากแนวโน้มการเติบโตของตลาดปลาสลิดมีแนวโน้มลดลง จึงไม่ควรส่งเสริมให้มีการเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้ราคาปลาตกต่ำลง เน้นการหาตลาดส่งออกให้มากขึ้น เพื่อเป็นการขยายตลาด
2. ศึกษาวิจัยหาแนวทางลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะค่าอาหารปลาสลิด เพื่อให้เกษตรกรมีกำไรเพิ่มขึ้น

3. ส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาการเลี้ยงสุ่มมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) หรือมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ ในขณะเดียวกันต้องส่งเสริมให้ผู้แปรรูปพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน GMP และ HACCP เพื่อให้สามารถส่งสินค้าออกไปยังตลาดต่างประเทศได้

4. กรมประมงต้องร่วมมือกับภาคเอกชน ศึกษาวิจัยเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์พลาสติกให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้มีรสชาติ เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. ปลูก

พื้นที่ในเขตรับผิดชอบของ ศพจ. เขต 10 มีเกษตรกรเลี้ยงปลานิลจำนวน 12,830.00 ราย พื้นที่การเลี้ยงจำนวน 75,274.07 ไร่ ผลผลิตรวม 35,735.70 ตัน เป็นชนิดสัตว์น้ำจืดที่มีปริมาณผลผลิตสูงสุดของ ศพจ. เขต 10 คิดเป็นร้อยละ 17.80 ของผลผลิตพลาสติกทั้งประเทศ แต่ลดจ้อยละ 27.40 เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตพลาสติกในพื้นที่ ศพจ. เขต 10 ในปี พ.ศ. 2556 (ข้อมูลจาก กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง กรมประมง)

กลยุทธ์

1. ไม่ส่งเสริมให้เลี้ยงมากขึ้น เพราะทำให้ราคาตก
2. ส่งเสริมการเลี้ยงแบบ polyculture ร่วมกับสัตว์น้ำชนิดอื่น เพื่อลดความเสี่ยงจากราคาปลานิลตกต่ำ และเพิ่มรายได้จากสัตว์น้ำชนิดอื่น
3. กรมประมงต้องศึกษาวิจัยการการเลี้ยงเพื่อลดต้นทุนค่าอาหาร เพื่อให้เกษตรกรมีกำไรเพิ่มขึ้น
4. หน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงพาณิชย์ ต้องจัดหาตลาดเพิ่มทั้งในประเทศและต่างประเทศ
5. กรมประมงควรศึกษาวิจัยวิธีแปรรูปปลานิลให้เป็นผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ
6. ส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาการเลี้ยงสุ่มมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) หรือมาตรฐานการเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ ในขณะเดียวกันต้องส่งเสริมให้ผู้แปรรูปพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน GMP และ HACCP เพื่อให้สามารถส่งสินค้าออกไปยังตลาดต่างประเทศได้